

медіації; забезпечення дотримання Україною зобов'язань за Сінгапурською конвенцією про медіацію.

Медіація має певні переваги у порівнянні з процедурою врегулювання спору за участю судді. По-перше, медіація є більш гнучкою процедурою, яка не має обмежень щодо тривалості (все залежить від бажання сторін брати участь в медіації). По-друге, кількість звернень до медіації не обмежується (сторони спору можуть повторно звернутися до медіації). По-третє, медіація проводиться спеціально підготовленим посередником, який володіє інструментами ефективної комунікації. По-четверте, медіація може бути проведена як до звернення до суду, так і на будь-якій стадії судового розгляду. По-п'яте, сторони вправі вільно обирати медіатора, якому вони довіряють. По-шосте, сторони не прив'язані до будівлі суду та можуть самостійно обрати зручне місце для проведення медіації. Крім того, сторони можуть звернутися до процедури медіації для вирішення будь-якого конфлікту, а не лише правового спору.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що в Україні поступово набувають поширення дві примирні процедури, що врегульовані на законодавчому рівні, – процедура врегулювання спору за участю судді та медіація. При цьому їх правове регулювання потребує певного удосконалення. Кожна з цих процедур має свої переваги, і цінним є те, що сторони спору мають можливість вибору. Адвокати мають допомагати з вибором своїм клієнтам – інформувати про існування таких процедур, супроводжувати, допомагати в оформленні результатів домовленостей.

Храпенко О.О.

*доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент, адвокат*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСНОЇ ПРОМОВИ АДВОКАТА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Захисна промова адвоката має односторонню спрямованість – відстоювання прав і законних інтересів підзахисного всіма дозволеними законом способами. Однак вона не повинна бути «зброєю в руках злочинності, а лише гарантією того, що права і законні інтереси підзахисного не будуть обмежені більше, ніж це необхідно для досягнення мети.

Особливості промови адвоката досліджувалися багатьма вченими, практиками, і не лише юристами, але і психологами, лінгвістами. В цілому проблемам побудови промови адвокатів присвячені роботи

Д. М. Ажахметова, Е. К. Викулов, Н. Н. Ивакина, Н. И. Порубов, Т. С. Кабаченко, П. Сергеича та інших.

Промова захисника – це кульмінаційний момент його участі в судовому розгляді, важливий засіб здійснення ним своєї функції. У промові захисник підводить підсумок судового слідства, аналізує з позиції захисту зібрані матеріали, дає їм правову оцінку, наводить докази, що спростовують пред'явлене підсудному обвинувачення або пом'якшують його вину, висловлює міркування відносно покарання та інших питань, що підлягають вирішенню суду.

Захисна промова завершує ту велику і складну роботу захисника, яка спрямована на охорону прав і законних інтересів клієнта, на забезпечення правильного застосування закону, з тим, щоб не допустити можливої помилки на шкоду підсудному, виключити кримінальну відповідальність і засудження невинного. Захищаючи підсудного, відстоюючи його невинність чи меншу ступінь відповідальності, піддаючи зібрані докази ретельному і критичному аналізу, захисник допомагає суду вірно оцінити обставини справи, відшукати істину, винести законний і справедливий вирок.

Судова промова адвоката є не лише засобом судочинства, а є потужним знаряддям його професійної діяльності. Лаконічність, логічність, послідовність – ось основні елементи високоякісної промови адвоката. На відміну від кримінального процесу, в цивільному процесі майже відсутні особистісні характеристики особи, емоційне забарвлення викладення матеріалу. Тому адвокат намагається довести суду свою позицію за допомогою знання законодавчої бази, чітко сформульованої лінії захисту, правильно побудованої промови, а також певних аспектів психології. Якість і культура як складові промови адвоката є головними факторами для формування успішного виступу адвоката у суді. Адвокат завжди повинен діяти у межах розробленої і узгодженої правової позиції.

Велике значення має правильна структурна організованість промови. Будь-яка промова адвоката в суді складається з вступу, основної частини та висновків. Вступна частина повинна викликати орієнтувальну реакцію у слухачів. Існує і необхідність визначитись з правильним видом викладення матеріалу. В основній частині повинні бути чітко сформовано головні тези, які використовує адвокат. У висновках слід аргументовано викласти остаточну думку адвоката-захисника.

Захисна промова – відповідь обвинувачу в полеміці: адвокат може висловлювати незгоду з позицією прокурора, наводити контраргументи, проте мова захисту – самостійне висловлювання до обраної стратегії, визначеної тактикою, методами впливу. Сторони обвинувачення і захисту характеризуються «розбіжностями в оцінці фактів» [1; 2, с.282]: адвокат має право викладати їх вибірково, під певним кутом розгляду. П. С. Пороховщikov, юрист, учень О. Ф. Коні, зазначає: «Прокурор завжди схильний вважати

підсудного гіршим, захисник – кращим, ніж він є насправді; до потерпілого, до його друзів у них буває протилежне відношення» [3, с.101]. Так, наприклад, у справі Олександри Максименко, яка звинувачувалася в отруєнні чоловіка, прокурор говорив про її аморальну поведінку, а Ф. Н. Плевако, адвокат підсудної, стверджував зворотнє: *«Обвинувач зазначає, що протягом року було до тридцяти женихів і що з одним було щось на кшталт змови, це з якимось греком, а з іншим, судячи з листа до неї від нього, дівчина сама була пояснена в любові, без участі матері. І ось це називають першими ознаками її моральної псування. Але хіба це так? Женихи, що в такій масі спробували просити її руки, свідчать якраз про протилежне. Значить, вона була бажана наречена для багатьох і не поспішала кинутися на шию першому шукачеві»* [1, с.201].

Відповідно до цього доцільним є розмежування моделей викладання фактів у промові. Пропонуємо ввести таку класифікацію:

– перша модель: орієнтована на факти (класична). У вступі повинні бути викладені обставини у систематизованому вигляді (як події відбувались, так вони і були дослідженні) або у хронологічній послідовності. Основна частина містить в собі аналіз та оцінку доказів: які спростовує позивач опонента та які підтверджує версії адвоката. Висновки підсумовують визначення позиції адвоката і звернення до суду з проханням, яке повинно складатись з елементів довіри;

– друга модель: орієнтована на оратора (суб'єктивна). Вступ складається з емоційної оцінки доказів із застосуванням лірики, основною ціллю якої є зацікавити слухачів. В основній частині приділяється увага письмовим доказам на підтвердження тез, які були визначені у вступі. Висновки містять аналіз правових норм на підтвердження позиції адвоката.

Емоції і гарний стиль викладу для професійного судді мають набагато менше значення, ніж юридичний аналіз ситуації – як матеріально-правової, так і процесуальної її сторони. Також видається важливим послатися на підтвердження своїх доводів на позицію вищого суду.

– третя модель: орієнтована на опонента (спростування позиції). У вступі аргументувати «нікчемність» позиції опонента. В основній частині звернути увагу на контраргументи, підтверджуючи кожне слово нормою законодавства. У висновках – підкреслити істину і звернути на неї увагу суду.

Список використаної літератури:

1. Плевако Ф. Н. Дело Максименко // Плевако Ф. Н. Речи. / Под ред. Н. К. Муравьева. 3-е изд. Москва : Тип. В. М. Саблина. Т. 1. 1912. 373 с.
2. Порубов Н. И. Риторика. Учебное пособие. Минск: Выш. шк, 2001. 384 с.
3. Сергеич П. Искусство речи на суде. Москва: Юрид. лит., 1988. 384 с.